

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

100 yıllık Türkiye tarihinde yaşanan katliamlardan biri 13 Temmuz 1930'da Van'ın Erciş ilçesinde yaşanan; on binlerce insanın çocuk, genç, yaşlı, kadının öldürüldüğü Zilan Katliamı'dır. 13 Temmuz 1930 tarihinde Van'ın Erciş ilçesinde yaşanan Zilan Katliamı tarihin en büyük trajedilerinden biri olarak hafızlarda yer almaktadır. Van'ın Erciş ilçesi sınırlarında yer alan Zilan Deresi'nde, 1930 yılında binlerce insanın öldürüldüğü ve yüzlerce köyün yakıldığı, bölge halkına karşı gerçekleştirilen insanlık dışı uygulamaların tüm yönleriyle ortaya çıkarılması, günümüzde bir bellek yıkımı aracına dönüştürülen HES'lerin tarihi, kültürel ve ekolojik tahribatlarının incelenmesi, devam eden mağduriyetlerin telafi edilmesi ve geçmişle yüzleşme amacıyla Anayasa'nın 98'inci İç Tüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederim.09.09.2024

Gülderen YARLI
Van Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

13 Temmuz 1930'da Van'ın Erciş ilçesinde Zilan Katliamı olarak tarihe geçen olaylarda binlerce insan katledilirken yaşam alanları yakılıp yıkılmıştır. Zilan bölgesinde insan yaşamı ile beraber yaşam alanları talan edilip yakılmıştır. Açık kaynaklara göre sayılar değişmekle birlikte 1930 yılında Erciş bölgesinden 15 binden fazla insan yaşamını yitirmiş, yüzlerce köy yakılmış ve bölgede yaşayanlar kitlesel bir şekilde göç ettirilerek bölgenin demografik yapısı değiştirilmiştir.

Türkiye tarihinde Zilan Katliamı gibi yüzleşilmeyen katliamların olduğunu bütün Türkiye halkları bilmektedir. Türkiye’de çeşitli yer ve tarihlerde on binlerce insanın yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan olaylara tarih, toplum ve nesiller tanıklık etmiştir. Cumhuriyet tarihinde Zilan, Ağrı, Dersim, 33 Kurşun, Maraş, Çorum, Sivas ile beraber yakın tarihte yaşanan; Roboski ve 10 Ekim Ankara gibi katliamlar yaşanmıştır. Söz konusu katliamların çoğunda davalar zaman aşımına uğrayıp failer yargılanmazken hiçbir fail veya faillerden, toplum nezdinde katliamların hesabı sorulmamış ve yargı önünde hesaplaşılmamıştır.

Tanıkların ifadesine göre Zilan Katliamı’nda, öldürülen binlerce insan gömülme hakkından mahrum bırakılmıştır. Özellikle bütün inançlarda insan olması itibarı ile ölüye saygı esastır ve her ne şekilde olursa olsun ölen insanın cesedi dokunulmazdır. Yaşanan katliamlardan sonra toplu mezarlar, mezar yerleri açıklanmayan kişiler, mezar tahripleri ve mezarsızlık politikasıyla beraber tarih aktarımı olan mezarlıkların da yok olmasına seyirci kalınmıştır. Ayrıca bölge illerinde yapılan, HES’lerle Kürtlerin mezarları ve mezar yerleri sular altında bırakılarak hem ölen kişinin mirasının yok olmasına hem de yüzyıllık bir tarihin sular altında kalmasına zemin hazırlanmaktadır.

GEREKÇE

13 Temmuz 1930 yılında yaşanan katliam da Zilan bölgesinde binlerce insan yaşamını yitirirken yaşam alanları da talan edilip yakılmıştır. Hasanabdal, Doluca, Şahbazar, Doğancı, Tendurek, Çakırbey, Yılanlık, Harhus, Babazeng, Kömür, Şor, Şorik, Mürşit, Mescitli, Karakilis, Kündük, Zorava, Aryutin, Hallacköy, Koşköprü, Kuruçem, Mülk, Yekmal, Kilise, Gosk, Aşağı Partaş, Yukarı Partaş, Binesi, Bunizi, Pelexlu, Kerx, Söğütlü, Mığare, Kardoğan, Kelle, Hostekar, Suvarköy, Kızılkilise, Ziyaret, Hıraşen, Komik, Şeytanava, Birhan ve Yukarı Koşköprü köyleriyle birlikte toplam 44 köyü katliamı gerçekleştirenler ateşe vermiştir. Katliam dönemini kapsayan süreçte harekâtı icra edenlerin işledikleri her türlü suça yönelik af kanunu çıkarılmış. Bir yıl sonra çıkarılan af kanunu ile cezasızlıkla ödüllendirilenler yapılan katliamdan ceza almamıştır. Geçen 94 yıl ile beraber iktidarlar değişmiş, ancak Kürtlere karşı uygulanan, inkâr ve ret politikası değişmemiştir. Yıllarca yasak bölge ilan edilen Zilan’da halen yaşanan acılar tazeliğini korumaktadır.

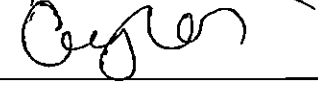
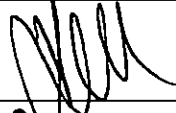
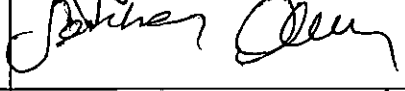
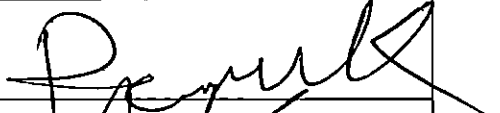
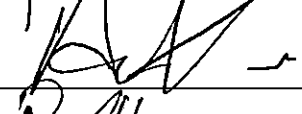
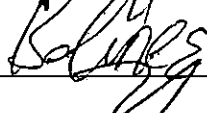
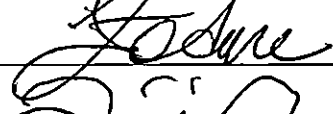
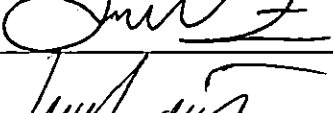
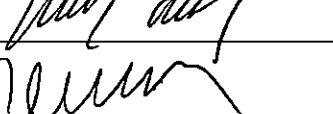
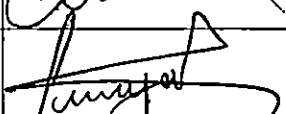
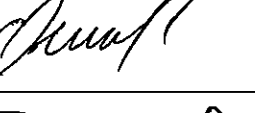
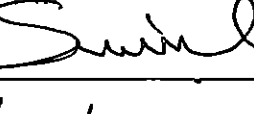
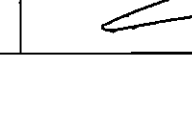
Öte yandan, Zilan Vadisi üzerinde katliamın izlerini silmek için günümüzde ekolojik tahribatlara neden olacak projelere ağırlık verilmektedir. Vadinin ekosisteminin geri dönülmez

bir şekilde yıkıma uğratıldığı, katliamın yapıldığı vadide günümüzde ekolojik yıkımlar yapılmaktadır. Zilan Vadisi; HES'ler, açılmak istenen maden ve mermer ocağı işletmeleri projeleri ile de tehdit altındadır. Zilan Deresi bitki örtüsü çeşitliliği ve hayvan popülasyonu gibi doğal değerlerinin yanında, aynı zamanda on binlerce insanın katledildiği bir anıtsal değer niteliğindedir. Bu bölgenin özellikle korunması gerekirken HES, maden ve mermer ocağı gibi projelerin uygulanmasının aynı zamanda her yönüyle bir hafıza silimi ve bellek yıkımı çalışması olduğu uzmanlar tarafından belirtilmektedir.

Zilan Vadisinde yapılan HES'lerden sonra çayın üzerinde inşa edilen Koçköprü Barajı'nda su seviyesinin düşürülmesi üzerine 12 Aralık 2022'de çok sayıda insan kemiği ortaya çıkmıştı. Van Barosu İnsan Hakları Merkezi öncülüğünde İnsan Hakları Derneği (İHD), Özgürlük İçin Hukukçular Derneği (ÖHD) Van Şubeleri ile Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Van Temsilciliği ve Van Tarihi Eserleri Koruma Araştırma Geliştirme Derneği (Çev-Der), 22 Aralık'ta bölgeye giderek incelemelerde bulunmuştur. Yapılan inceleme ve elde edilen bulgular sonucunda avukatlar, kıyıya vuran kemiklerin toplatılması ve incelenmesi için Erciş Cumhuriyet Başsavcılığı'na başvuruda bulunmuştur. Van Barosundan elde edilen bilgiye göre; "yapılan başvuru dosyasının halihazırda hala açık olduğu ve son olarak ATK'den rapor geldiği, gelen raporda başvuruya konu olan kemiklerin insan kemiği olduğu ve bu kemiklerin 50 yıl ile daha öncesine ait olduğu belirtilmiştir. Ayrıca suyun altında kalan mezarlık ve mezarlık alanlarında bulunan kemiklere ilişkin yapılan başvuruya takipsizlik verilme ihtimali vardır. Çünkü kemiklerin uzun bir süre su altında kaldığı için DNA konusunda elverişli olmadığı" belirtilmektedir.

94 yıl önce yaşanan katliamdan sonra yapılan tüm başvurular sonuçsuz kalsa da 2 yıl önce baraj suyu seviyesinin düşürülmesi ile ortaya çıkan kemikler, katliamla yüzleşmeyen iktidarları ve katliamı yapanları adeta gün yüzüne çıkarmıştır.

Zilan katliamına ilişkin hakikatlerin açığa çıkarılması ve bölgenin tarihsel hafızasının korunması için yapılması gereken çalışmaların tespit edilmesi ve dönemin mağdurlarının ve varislerinin mağduriyetlerinin giderilmesine yönelik çalışmaların yapılabilmesi, devlet arşivlerinin açılması, suyun çekilmesi ile açığa çıkan kemiklerin soruşturulması ve Zilan'da yapılan katliamla yüzleşilmesi amacıyla bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulması elzemdir.

1	NEJLA DEMİR	AĞRI	
2	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
3	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
5	KEZBAN KONUKÇU	İSTANBUL	
6	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
7	PERİHAN KOCA	MERSİN	
8	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
9	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
10	ZEYNEP ODUNCU	BATMAN	
11	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	
12	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	
13	OSMAN CENGİZ ÇANDAR	DİYARBAKIR	
14	SÜMEYYE BOZ	MUŞ	
15	ÖMER FARUK HÜLAKÜ	BİNGÖL	
16	ONUR DÜŞÜNMEZ	HAKKARİ	
17	GEORGE ASLAN	MARDİN	
18	SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP	BİTLİS	
19	BURCUGÜL ÇUBUK	İZMİR	
20	CELAL FIRAT	İSTANBUL	